

Z kroniki naukowej

KAROL MARIAN POSPIESZALSKI HONOROWYM OBYWATELEM MIASTA POZNANIA

W dniu 10 maja 2005 r. Rada Miasta Poznania podjęła jednogłośnie Uchwałę w sprawie nadania Honorowego Obywatelstwa Miasta Poznania Panu Profesorowi Karolowi Marianowi Pospieszalskiemu. W § 1 Uchwały czytamy:

„Wyrażając wielkie uznanie dla dorobku badawczego, szacunek dla niezłomnej postawy uczonego i patrioty, całym życiem oddanego Ojczyźnie członka struktur konspiracyjnych w latach niemieckiej okupacji, doceniając wyjątkowe zasługi w odkrywaniu prawdy o współczesnych dziejach Polski, a w szczególności jej Ziemi Zachodnich, Rada Miasta Poznania nadaje Panu Profesorowi **KAROLOWI MARIANOWI POSPIESZALSKIEMU**
HONOROWE OBYWATELSTWO MIASTA POZNANIA”

W uzasadnieniu tej uchwały przytoczono życiorys Profesora:

„Profesor Karol Marian Pospieszalski urodził się 11 września 1909 r. w Bremie. W 1916 r. rozpoczął naukę w progimnazjum w Berlinie. W 1919 r. przeniósł się do Poznania, gdzie jego ojciec należał do organizatorów Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej. W 1927 r. ukończył oddział klasyczny Gimnazjum im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu. W tymże roku rozpoczął studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. W czasie studiów krótko praktykował w Konsulacie Generalnym RP w Berlinie. Po ukończeniu studiów odbył aplikację sądową zakończoną egzaminem sędziowskim. W 1934 r. podjął pracę jako asesor sądowy w Sądzie Grodzkim w Grodzisku, a następnie jako sędzia w Sądzie Grodzkim, Okręgowym i Apelacyjnym w Poznaniu, a od 1937 r. w Sądzie Grodzkim w Tczewie.

Po wybuchu wojny w okupowanym Poznaniu, wstąpił w połowie listopada 1939 r. do organizacji 'Ojczyzna', którą tworzyli przedstawiciele młodej inteligencji o poglądach narodowo-demokratycznych i chrześcijańsko-demokratycznych. 'Ojczyzna' – 'Omega' założona w Poznaniu w końcu września 1939 r. przez Kirię Sosnowskiego, Witolda Grotta i księdza Józefa Prądzyńskiego, kierowana przez Witolda Grotta, a następnie przez Jana Jacka Nikischa, była jedną z najważniejszych konspiracyjnych organizacji Wielkopolski. Zaledwie kilkusetosobowej 'Ojczyzny' wywodziła się znaczna część kadry Poznańskiego Okręgu Związku Walki Zbrojnej (później AK), Delegatury Rządu RP dla Ziemi Zachodnich, Biura Zachodniego w Warszawie, Kuratorium Wojennego w Wielkopolsce, Korpusu Zachodniego ZWZ-AK, Studium Zachodniego. Instruktorzy harcerscy, członkowie 'Ojczyzny', współtworzyli konspiracyjną organizację harcerstwa – Szare Szeregi.

Kontakt K. M. Pospieszalskiego z 'Ojczyzną', przerwany wysiedleniem w grudniu 1939 r. do Częstochowy, został znów nawiązany w lutym 1941 r. W dniu 22 czerwca 1941 r. uczestniczył (wraz z prof. Z. Wojciechowskim, prof. J. Zdzitowieckim, J.J. Nikischem, dr M. Kiełczewską, K. Sosnowskim, L. Calką i in.) w zebraniu konstytuującym Studium Zachodnie. Zostało ono powołane z inicjatywy członków 'Ojczyzny' w celu przygotowania procesu powrotu Polski na Ziemię Zachodnie – poprzez pracę naukową nad zagadnieniami prawnymi, historycznymi, ekonomicznymi, demograficznymi i społeczno-kulturowymi Ziemi Zachodnich oraz poprzez propagowanie tej idei w społeczeństwie polskim.

K.M. Pospieszalski otrzymał wtedy zadanie opracowania statusu prawnego ludności polskiej na ziemiach wcielonych do Rzeszy. Zebrany materiał, pochodzący także od innych osób, uporządkowany

i zredagowany w kwietniu 1942 r. ukazał się w książce *Z pierwszej linii frontu*, Warszawa 1943. K.M. Pospieszalski występował tam pod pseudonimem 'Sędzia'. Przygotowana w 1945 r. (wydana w 1946 r. przez Instytut Zachodni) praca *Polska pod niemieckim prawem. Ziemia Zachodnie* służyła delegacji polskiej na procesie niemieckich zbrodniarzy wojennych przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze.

W 1945 r. działacze 'Ojczyzny' z prof. Zygmuntem Wojciechowskim na czele, postanowili kontynuować działalność Studium Zachodniego w formie działającego za zgodą ówczesnych władz Instytutu Zachodniego. Decyzja ta podyktowana była głębokim przekonaniem, że wobec przegranej politycznej Polski w Teheranie i Jaltce oraz wobec decyzji mocarstw o przyznaniu ZSRR ziem wschodnich przedwojennej Rzeczypospolitej, należy zapewnić narodowi polskiemu miejsce na mapie Europy poprzez przyłączenie do Polski Ziemi Zachodnich po Odrę i Nysę Łużycką.

K.M. Pospieszalski od początku związany był z Instytutem Zachodnim w Poznaniu. Przez ponad 20 lat kierował w Instytucie Zakładem Badania Dziejów Okupacji Hitlerowskiej w Polsce. Jest twórcą Archiwum II Wojny Światowej Instytutu Zachodniego, służącego do dzisiaj pracownikom naukowym, publicystom i dziennikarzom polskim i zagranicznym, badającym dzieje okupacji niemieckiej w Polsce. Był inicjatorem i współautorem serii wydawniczej 'Documenta Occupationis Teutonicae', a także biegłym w procesach niemieckich zbrodniarzy wojennych. Jako człowiek wierzący i zawsze przyznający się do związku z Kościołem, odmówił w 1966 r. przyłączenia się do sterowanej przez PZPR akcji potępienia biskupów polskich za ich list do biskupów niemieckich. Za ten sprzeciw został wówczas wyrzucony z Instytutu Zachodniego, którego był współzałożycielem.

Od czerwca 1945 r. był starszym asystentem w Katedrze Prawa Państwowego Uniwersytetu Poznańskiego, od sierpnia 1947 r. do 1954 r. adiunktem, a od 1957 r. profesorem nadzwyczajnym. W 1948 r. habilitował się, jednak wniosek o zatwierdzenie habilitacji nie został rozpatrzony. W czerwcu 1954 r. został zastępcą profesora w Katedrze Prawa Państwowego UP, a od 1957 r. kierownikiem tej katedry. Jego wiara i niezłomne poglądy utrudniały mu karierę akademicką. Mimo wielkiego dorobku naukowego, z powodu sprzeciwu władz partyjnych nigdy nie uzyskał tytułu profesora zwyczajnego. Jego aktywność naukowo-badawcza nie osłabła także po przejściu na emeryturę w 1979 r., czego wyrazem było podejmowanie nowych tematów badawczych, jak na przykład sprawy prowokacji niemieckich w Polsce w ostatnich miesiącach przed wybuchem wojny.

Przez wiele lat był członkiem Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce oraz Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej, ponadto Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w którym w latach 1975-1978 pełnił funkcję przewodniczącego Wydziału Historii i Nauk Społecznych. Jest członkiem seniorem poznańskiego Klubu Inteligencji Katolickiej.

Przyznając w maju 2005 roku – w 60 rocznicę zakończenia działań wojennych w Europie i powrotu Polski na Ziemię Zachodnie, Panu Profesorowi Karolowi Marianowi Pospieszalskiemu godność Honorowego Obywatela Miasta Poznania, wyrażamy wielkie uznanie dla jego osobistych zasług i niezłomnej postawy. Oddajemy zarazem symboliczny hołd środowisku 'Ojczyzny', grupie niezwykle ludzi i wielkich patriotów, którzy swoim życiem potwierdzili złożone przez wielu z nich w harcerskiej młodości, a podzielane przez pozostałych zobowiązanie, aby 'całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce'".

Treść uchwały wraz z uzasadnieniem przedstawił przewodniczący Rady Miasta Poznania Przemysław Alexandrowicz. Dyrektor Instytutu Zachodniego prof. Andrzej Sakson – w imieniu pracowników IZ oraz środowiska niemcoznawczego – podziękował radnym za przyznanie tej zaszczytnej godności prof. Pospieszalskiemu, który w latach 1945-1966 był pracownikiem IZ. Zauważył także, iż w osobie prof. Pospieszalskiego uhonorowane zostało środowisko konspiracyjnej „Ojczyzny” oraz twórcy polskiej myśli zachodniej, której IZ jest spadkobiercą.

W dniu 27 maja odbyła się w domu Profesora, w obecności żony oraz najbliższej rodziny, uroczystość wręczenia dyplomu honorowego oraz symbolicznych kluczy do bram nadwarciańskiego grodu. Aktu tego dokonał prezydent Miasta Poznania Ryszard Grobelny oraz P. Alexandrowicz.

Prof. K. M. Pospieszalski w swoim wystąpieniu oraz podczas towarzyskiej rozmowy wielokrotnie odnosił się do swej pracy w Instytucie Zachodnim. Problematyka ta zdominowała uroczyste spotkanie. Prof. K.M. Pospieszalski wspominał wielokrotnie o zasługach prof. Zygmunta Wojciechowskiego oraz innych współtwórców IZ. Za swój największy sukces życiowy uznał niepoddanie się presji ze strony Urzędu Bezpieczeństwa, by „donosić na Wojciechowskiego”.

Integralną częścią uroczystości w dniu 27 maja było uroczyste złożenie wieńców na grobach twórców organizacji „Ojczyzna” przez P. Alexandrowicza, oraz przez dyrektora gabinetu prezydenta

Poznania Marka Kalembę i dyrektora IZ. Upamiętniono także twórców i członków „Ojczyzny” poprzez złożenie kwiatów pod poświęconą im tablicą znajdującą się w krużganku klasztoru oo. Dominikanów w Poznaniu oraz na grobach profesora Zygmunta Wojciechowskiego, mecenasa Jana Jacka Nikischa, Kiryła Sosnowskiego oraz profesora Edwarda Serwańskiego. Działacze tej organizacji współtworzyli później Instytut Zachodni.

Podczas serdecznych rozmów z członkami rodzin zgromadzonych przy mogiłach swoich bliskich omówiono m.in. przedsięwzięcia zmierzające do godnego upamiętnienia środowiska „Ojczyzny”.

Uroczystość wręczenia Honorowego Obywatelstwa Miasta Poznania prof. K.M. Pospieszalskiemu oraz upamiętnienia środowiska „Ojczyzny” spotkała się z dużym rezonansem w środkach masowego przekazu.

Andrzej Sakson

DOKTORAT HONORIS CAUSA UNIwersYTETU OPOLSKIEGO DLA PROFESORA HUBERTA ORŁOWSKIEGO

10 marca 2005 r. miała miejsce na Uniwersytecie Opolskim uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa profesorowi Hubertowi Orłowskiemu. Uroczystość stanowiła realizację uchwały Senatu tamtejszego Uniwersytetu podjętej 27 stycznia 2005 r. na wniosek macierzystej Rady Wydziału Neofilologicznego. Wręczenia dyplomu dokonał – w obecności członków Senatu oraz wielu zaproszonych gości z uczelni w kraju i za granicą a także przedstawicieli lokalnych instytucji naukowych i kulturalnych – rektor prof. dr hab. Józef Musielok. Promotorem w przewodzie była prof. dr hab. Maria Katarzyna Lasatowicz, a recenzje dorobku profesora H. Orłowskiego przedstawili: prof. dr hab. Maria Kłańska z Uniwersytetu Jagiellońskiego i prof. dr hab. Wojciech Kunicki z Uniwersytetu Wrocławskiego. W materiałach towarzyszących wydanych z tej okazji przez śląską Uczelnię (*Doctor Honoris Causa Universitatis Opoliensis Hubertus Orłowski, Opoliae 10 Martii 2005*) zamieszczono obok tekstu dyplomu, informacji o procedurze promocyjnej oraz informacji biograficznych dotyczących Odnaczonego teksty recenzji, laudacji, a także tekst wykładu, który prof. H. Orłowski wygłosił w ramach uroczystości. Po powitaniu rektor Uniwersytetu wymienił m.in. najważniejsze zasługi Odnaczonego jako badacza polskich i niemieckich stereotypów narodowych, inicjatora przedsięwzięć badawczych i edytorskich, w tym także zasługi w zakresie kształcenia kadry akademickiej. Laudację z okazji nadania tytułu wygłosiła prof. dr hab. Maria Katarzyna Lasatowicz, dyrektor Instytutu Filologii Germańskiej UO. Nawiązując do recenzji dorobku naukowego Odnaczonego, prof. Lasatowicz podkreśliła, jak bardzo na Jego rozumiejące spojrzenie na rozległe procesy kulturowe i społeczne w skali europejskiej nakładały się doświadczenia pogranicza kulturowego, etnicznego i konfesyjnego, w jakie obfitowała rodzinna Warmia, do której nawiązał w książce *Warmia z oddali*, poświęconej „odpominaniu” wypartych z pamięci obrazów stron rodzinnych, a także równie fascynująca analityczna metaopowieść o wydarzeniach związanych z objawieniami w Gietrzwałdzie w 1877 r. pt. *Rzecz o dobrach symbolicznych. Gietrzwałd 1877* (Borussia 2005; w czasie opolskiej uroczystości pozycja ta nie była jeszcze opublikowana). Między innymi tej właśnie materii poświęcił profesor H. Orłowski swój wykład, który opatrzył formułą „O potrzebie pokory wobec bezmiaru tekstów”.

W laudacji nie mogło oczywiście zabraknąć miejsca dla czołowych osiągnięć pracy naukowej i działalności edytorskiej Odnaczonego, stąd m.in. podkreślano znaczenie Jego dokonań badawczych nad literaturą w Trzeciej Rzeszy, w tym także ich interdyscyplinarne ukierunkowanie, torujące drogę